

Zasady ogólne

Zalecenia Komitetu Praw Dziecka

Uwagi końcowe do połączonych piątego i szóstego sprawozdania okresowego Polski [...]

C. Zasady ogólne (Art. 2-3, 6 i 12 Konwencji)

Zakaz dyskryminacji

18. Komitet jest zaniepokojony faktem, że:

- a) Przepisy prawa nie zakazują dyskryminacji na każdej podstawie, we wszystkich dziedzinach życia i w każdej formie, w tym wielu form dyskryminacji oraz zjawiska polegającego na deklarowaniu przez terytoria, miejsca pracy lub służby, że są one „strefą wolną od lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych, queerowych oraz interpłciowych”;
- b) Rośnie liczba przypadków zastraszania i dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne, religię lub brak przynależności wyznaniowej, orientację seksualną i tożsamość płciową a reakcja na takie incydenty ze strony władz jest niewystarczająca;
- c) Nadal panują stereotypy na temat płci związane z rolą i obowiązkami kobiet i mężczyzn w rodzinie i społeczeństwie.

19. Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń²² i rekomenduje, aby Państwo-Strona:

- a) Dokonało zmiany stosownych przepisów prawa, aby zapewnić ochronę przed wszelkimi formami bezpośredniej, pośredniej i międzysektorowej dyskryminacji w różnych formach, włącznie z dyskryminacją ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, niepełnosprawność i płeć, a także zapewniło, że takie incydenty będą dokładnie wyjaśniane a sprawcom zostanie wymierzona sprawiedliwość;
- b) Systematycznie podejmowało działania w zakresie zwiększania świadomości i edukowania w sprawach dyskryminacji, nietolerancji i mowy nienawiści wobec dzieci należących do grup mniejszości etnicznej, religijnej i językowej, uchodźców, osób ubiegających się o azyl oraz dzieci w sytuacjach migracji, dzieci z niepełnosprawnościami oraz dzieci o orientacji homoseksualnej lub biseksualnej, a także dzieci transpłciowych i interpłciowych;
- c) Wzmocniło środki zapobiegające i eliminujące stereotypy na temat płci, nietolerancję i dyskryminację w życiu publicznym oraz w działaniu władz państwowych i lokalnych;
- d) Przedstawiło w swoim kolejnym sprawozdaniu okresowym aktualizację dotyczącą pracy związanej z prawami dzieci, realizowanej przez zespół międzyministerialny, o którym mowa w par. 48 sprawozdania Państwa-Strony.

Najlepszy interes dziecka

- 20. Zgodnie ze swoim Komentarzem Ogólnym nr 14 (2013) w sprawie prawa dziecka do zabezpieczenia jego najlepszego interesu jako sprawy nadrzędnej, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:
 - a) Integrowało i w sposób spójny interpretowało i stosowało prawo dzieci, w tym dzieci rodziców tej samej płci, do zabezpieczenia ich najlepszych interesów, jako sprawy nadrzędnej we wszystkich

²² CRC/C/POL/CO/3-4 ust. 17.

postępowaniach prawnych, administracyjnych i sądowych oraz decyzjach dotyczących dzieci, w tym w sporach dotyczących sprawowania opieki nad dzieckiem, a także wszystkich politykach, programach i projektach, które dotyczą dzieci i mają na nie wpływ;

- b) Opracowało procedury i kryteria w celu zapewnienia systematycznych szkoleń i wytycznych dla wszystkich odpowiednich specjalistów w zakresie ustalania najlepszego interesu dziecka w każdej dziedzinie, w szczególności w dziedzinie edukacji, niepełnosprawności, opieki zastępczej, migracji oraz azylu i wymiaru sprawiedliwości, oraz nadania odpowiedniej wagi tej zasadzie jako sprawie nadrzędnej.

Szacunek dla poglądów dziecka

- 21. Odnotowując z niepokojem brak jasnych zasad postępowania dotyczących wypowiadania się przez dziecko i jednocześnie odwołując się do swojego Komentarza Ogólnego nr 12 (2009) w sprawie prawa dziecka do wyrażania własnych poglądów, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:
 - a) Zapewniło przyjęcie oraz skuteczne i spójne wdrażanie przepisów dotyczących prawa dzieci do wypowiadania się w każdym postępowaniu sądowym i administracyjnym dotyczącym dziecka, w tym w postępowaniu cywilnym i karnym, procedurze migracyjnej i azylowej oraz w sprawie opieki rodzicielskiej i zastępczej;
 - b) Wzmocniło środki mające na celu zapewnienie, aby specjaliści pracujący z dziećmi i na ich rzecz odbywali odpowiednie szkolenia w zakresie zapewniania dzieciom możliwości wypowiadania się i uwzględniania poglądów dzieci we wszystkich decyzjach ich dotyczących.

Ocena realizacji i rekomendacje

Przeciwdziałanie dyskryminacji

19. Po wyborach do Sejmu RP i do Senatu RP które odbyły się w 2023 r. powołano w strukturze Rady Ministrów Ministra do Spraw Równości oraz rozpoczęto prace nad regulacją dotyczącą związków partnerskich, co w założeniu miało przyczynić się do poprawy sytuacji dzieci wychowywanych m.in. przez pary tej samej płci. W wyniku rekonstrukcji rządu przeprowadzonej w lipcu 2025 r., obniżono jednak rangę tematyki antydyskryminacyjnej – obecnie kwestie te pozostają w kompetencji sekretarza stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Prace nad regulacją dotyczącą związków partnerskich zostały przeniesione do parlamentu, gdzie w maju 2026 r. Sejm RP przyjął ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu. W lipcu 2026 Prezydent RP wniósł o ponowne rozpatrzenie ustawy²³. Jednocześnie nie ma dostępnych informacji o działaniach ukierunkowanych wprost na przeciwdziałanie dyskryminacji dzieci.

Gminy, które we wcześniejszych latach przyjmowały uchwały mogące prowadzić do dyskryminacji osób nieheteronormatywnych, wycofały się z rozwiązań.

²³ Rządowy projekt ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (druk sejmowy nr 2110). Ustawa (wraz z przepisami wprowadzającymi ustawę) została przyjęta przez Senat RP. Prezydent RP złożył wniosek o ponowne rozpatrzenie ustawy (stan na dzień 17 lipca 2026 r.).

Jednocześnie nasilają się działania i narracje o charakterze dyskryminacyjnym ze względu na narodowość. Niepokój może budzić w szczególności przyjęcie przez rząd strategii migracyjnej oraz wprowadzenie możliwości czasowego i terytorialnego ograniczenia prawa do ubiegania się o ochronę międzynarodową i ograniczenie świadczeń 800+, co różnicuje dzieci ukraińskie i polskie według statusu zawodowego ich rodziców²⁴.

Istotne zastrzeżenia wzbudza wprowadzona 1 stycznia 2026 r. zmiana ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP legitymizująca umieszczanie w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców małoletnich bez opieki ubiegających się o ochronę międzynarodową na terytorium RP²⁵. Wprowadzenie powyższej zmiany przepisów w praktyce oznacza umieszczanie dzieci w ośrodkach o charakterze detencyjnym, mającym charakter więzienny²⁶. Dodatkowe zastrzeżenia budzi tryb procedowania ustawy – zmiana została wprowadzona na końcowym etapie prac komisji sejmowej, co ograniczyło możliwość przeprowadzenia rzetelnych konsultacji społecznych.

Należy odnotować działania Ministerstwa Edukacji Narodowej (dalej: MEN) zmierzające do ograniczenia negatywnych skutków organizacyjnych dla uczniów nieuczestniczących w lekcjach religii. MEN wydało rozporządzenie w sprawie zmniejszenia wymiaru godzin lekcji religii z dwóch do jednej godziny w tygodniu oraz przewidujące organizowanie tych zajęć na pierwszej lub ostatniej godzinie lekcyjnej, tak by dzieci nieuczęszczające na zajęcia religii, nie miały dodatkowych przerw w trakcie dnia²⁷.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny²⁸, określa kilka rodzajów przestępstw „z nienawiści” jednak nie obejmują one przestępstw popełnianych ze względu na niepełnosprawność, orientację seksualną, tożsamość płciową czy przestępstwa popełniane wobec osób z doświadczeniem migracji lub posiadających jedną z form ochrony międzynarodowej. Nowelizację Kodeksu karnego rozszerzającą ściganie przestępstw „z nienawiści” uchwalono 6 marca 2025 r.²⁹. Nowe przepisy miały na celu penalizację znieważania i naruszania nietykalności cielesnej ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć czy orientację seksualną. We wrześniu 2025 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł o ich niezgodności z Konstytucją RP³⁰.

²⁴ Ustawa z dnia 12 września 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu weryfikacji prawa do świadczeń na rzecz rodziny dla cudzoziemców oraz o warunkach pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. (Dz. U. z 2025 r. poz. 1301).

²⁵ Ustawa z dnia 13 czerwca 2026 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2026 r. poz. 862, dalej: ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej)

²⁶ Rzecznik Praw Obywatelskich, *KMPT diagnozuje sytuację cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach i przedstawia zalecenia dla władz*, 2022 r. Źródło: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/kmpt-cudzoziemcy-strzezone-osrodki-raport> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

²⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 17 stycznia 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. 2025 poz. 66).

²⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r., poz. 383 z późn. zm. dalej: Kodeks karny).

²⁹ Ustawa z dnia 6 marca 2025 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r., poz. 383 z późn. zm.).

³⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 września 2025 r., sygn. akt Kp 3/25.

Dobro dziecka

20. Instytucje pomocy społecznej, sądy, organy administracji publicznej oraz organy ustawodawcze – zarówno na poziomie krajowym jak i lokalnym nie prowadzą w sposób systemowy ewaluacji i monitorowania wpływu podejmowanych działań i decyzji na prawa i dobro dziecka. Nie wypracowano dotychczas instrumentów pomagających w ocenie najlepiej pojętego interesu dziecka, umożliwiających ewaluację podejmowanych decyzji oraz pomagających ocenić, w jakim stopniu samo dziecko ma prawo do wyrażania tego, co leży w jego interesie, a jaką rolę w tym procesie odgrywają dorośli.

Również w odniesieniu do dzieci cudzoziemskich praktyka wskazuje, że najlepiej pojęty interes dziecka nie zawsze jest w pełni i odpowiednio zabezpieczony. W postępowaniach dotyczących dzieci nadal nie wykształciły się odpowiednie procedury oraz jasno sprecyzowany obowiązek przeprowadzenia oceny najlepszego interesu dziecka przez organy stosujące prawo. W postępowaniu o zobowiązanie do powrotu, wpływ deportacji na dobro dziecka nie w każdym przypadku podlega wnikliwej analizie. W trakcie tych postępowań, Straż Graniczna (dalej: SG) rzadko korzysta z opinii biegłego psychologa lub psychiatry dziecięcego, w celu zbadania wpływu powrotu na rozwój psychofizyczny dziecka. Taki wymóg nie został także wyraźnie przewidziany w przygotowanym przez Komendę Główną Straży Granicznej dokumencie zawierającym wytyczne postępowania dla funkcjonariuszy SG³¹. Nastąpiło to pomimo wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 sierpnia 2018 r.³², w którym wskazano, że ocena tego, czy zobowiązanie małoletniego cudzoziemca do powrotu mogłoby naruszać prawa dziecka określone w Konwencji o prawach dziecka, może wymagać powołania w toku postępowania biegłego psychologa³³.

Decydując o pozbawieniu wolności dzieci ze względów migracyjnych, ich najlepszy interes również w większości przypadków nie jest wystarczająco zabezpieczany ani rzetelnie badany przez sądy decydujące o detencji. Przyjęta w październiku 2024 r. strategia migracyjna³⁴, nie odnosi się do kwestii zabezpieczenia najlepszego interesu dziecka cudzoziemskiego, natomiast rozwiązania legislacyjne przygotowywane na jej podstawie mogą wpływać na dalsze ograniczanie poziomu ochrony dzieci cudzoziemskich w Polsce. Nie ma spójnego programu

Źródło: <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/przeslanki-penalizacji-mowy-nienawisci-5> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

³¹ Wytyczne nr 269 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 23 grudnia 2019 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności postępowania przygotowawczego oraz czynności postępowania sprawdzającego przez funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Źródło: https://e-dziennik.srazgraniczna.pl/DU_SG/2019/82/akt.pdf (dostęp dnia 22 maja 2026 r.).

³² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 sierpnia 2018 r., sygn. II OSK 1041/18.

³³ Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, *Decyzja o powrocie do kraju pochodzenia naruszyłby prawa dziecka*, 2020 r.

Źródło: <https://interwencjaprawna.pl/decyzja-powrot-do-kraju-pochodzenia-naruszylby-prawa-dziecka/> (dostęp dnia 22 maja 2026 r.).

³⁴ Załącznik do uchwały nr 120 Rady Ministrów z dnia 15 października 2024 r., „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo” *Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025 – 2030*.

ani nie są prowadzone systemowe szkolenia dla profesjonalistów pracujących z dziećmi nt. ich najlepiej pojętego interesu.

Respektowanie poglądów dziecka

21. Zapewnienie dziecku możliwości wyrażania własnych poglądów oraz uwzględniania ich przy podejmowaniu decyzji w sprawach, które go dotyczą, nadal pozostaje obszarem wymagającym utrwalenia w polskim porządku prawnym. Uczestnictwo dzieci i młodzieży w życiu społecznym – zarówno na poziomie krajowym jak i lokalnym – stopniowo się rozwija. Powstają różne inicjatywy, które stwarzają ku temu szanse, ale brakuje zorganizowanych i systemowych rozwiązań, które zapewniłyby młodym ludziom realny wpływ na procesy decyzyjne, zwłaszcza osobom z grup defaworyzowanych.

Na poziomie krajowym funkcjonują:

1. Rada Dzieci i Młodzieży przy Rzeczniku Praw Dziecka,
2. Rada do Spraw Młodzieży przy Prezydencie Rzeczypospolitej Polskiej,
3. Rada Młodzieżowa przy Parlamentarnym Zespole do Spraw Młodzieży, która aktywnie działa nie tylko w przedmiocie zadań Parlamentarnego Zespołu, ale jej przedstawiciele uczestniczą także w pracach komisji sejmowych.

Jednocześnie należy docenić zmianę prawa wprowadzoną w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego³⁵, na mocy, której wprowadzono obowiązek wysłuchania dziecka w postępowaniu cywilnym, a odstąpienie przez sędziego od tej czynności może nastąpić jedynie w szczególnych okolicznościach, które muszą zostać uzasadnione na piśmie³⁶.

Na uwagę zasługują również inicjatywy mające na celu rozwój uczestnictwa dzieci i młodzieży w życiu publicznym. W czerwcu 2026 r. zorganizowano „I Prezydenckie Kongres Młodzieżowych Rad”, czyli program edukacyjny realizowany przez Kancelarię Prezydenta RP we współpracy z Radą do Spraw Młodzieży przy Prezydencie RP. Program skierowany jest do aktywnych młodych obywateli z młodzieżowych rad gmin, powiatów i sejmików województw – środowisk Młodzieżowych Rad, które po raz pierwszy w historii zyskują możliwość prezentacji w Pałacu Prezydenckim swoich rozwiązań na zidentyfikowane problemy i potrzeby lokalnych społeczności³⁷.

³⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 468 z późn. zm.).

³⁶ Okręgowa Izba Radców Prawnych w Warszawie, *Wysłuchanie dziecka – poradnik*, 2025 r.

Źródło: <https://www.oirp.warszawa.pl/wysluchanie-dziecka-poradnik/> (dostęp dnia 25 maja 2026 r.).

³⁷ Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, *I Prezydencki Kongres Młodzieżowych Rad*, 2026 r. Źródło: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/rady-przy-prezydencie-rp/rada-mlodziezy/kongres> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

Jednocześnie doświadczenia praktyczne wskazują, że wśród profesjonalistów pracujących z dziećmi nadal istnieje potrzeba dalszego wzmacniania wiedzy i kompetencji związanych z zapewnieniem dzieciom jakościowej i rzeczywistej partycypacji.

Rekomendacje:

1. prowadzenie przez rząd aktywnych działań w celu zwalczania wszelkich przejawów dyskryminacji,
2. wprowadzenie systemowej edukacji antydyskryminacyjnej oraz edukacji w zakresie praw dziecka,
3. wprowadzenie procedury oceny najlepszego interesu dziecka, która pozwoli każdorazowo w postępowaniach sądowych i administracyjnych dotyczących dziecka, na podjęcie decyzji zgodnej z jego najlepszym interesem,
4. uwzględnienie zasady najlepszego interesu dziecka w polityce migracyjnej Polski,
5. prowadzenie systemowych szkoleń dla pracowników wymiaru sprawiedliwości dotyczących postępowania z udziałem małoletniego, w tym z zakresie realizacji prawa dziecka do bycia wysłuchanym zgodnie z art. 12 Konwencji o prawach dziecka,
6. ewaluacja skuteczności wdrożenia zmian prawnych dotyczących wysłuchania dziecka w postępowaniu cywilnym,
7. wprowadzenie ustawowego obowiązku wysłuchania małoletniego cudzoziemca w procedurze legalizacyjnej, dotyczącej umieszczenia w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców oraz w postępowaniu o zobowiązanie cudzoziemca do powrotu do kraju pochodzenia,
8. poszerzenie treści nauczania z zakresu edukacji obywatelskiej o informacje dotyczące możliwości angażowania się dzieci i młodzieży w życie społeczne także przed ukończeniem pełnoletności, a także przygotowujące do aktywnego uczestnictwa w procesach decyzyjnych,
9. wypracowanie spójnej polityki na rzecz partycypacji dzieci i młodzieży na poziomie lokalnym i krajowym, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych,
10. wprowadzenie szkoleń dla nauczycieli dotyczących prawa do partycypacji dzieci.